

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשל"ד.

— התוועדות א —

בלתי מוגה

א. אתמול כלילה לאחרי קבלת שבת, התעורר אצלי ספק אם יש מקום לנגן הניגון "ושמחת":

בדרך כלל נהוג שרוצים להמשיך ("ארייניציהען") את היו"ט ליום שלאחריו. ובפרט כשנכנסים מיו"ט לשבת, שאז לא עורכים הבדלה, כך, שהיו"ט נמשך לתוך השבת (כמדובר בהתוועדות הקודמת¹).

אבל לאחרי כל ההסברות אודות המשך היו"ט ליום שלאח"ז — אי אפשר לומר אז "ושמחת בחגך"², שהרי "אין מקרא יוצא פשוטו"³, שזהו ביו"ט דוקא. ובענין הקשור עם פשוטו של מקרא — בן חמש למקרא הוא בעה"ב... וכשישמע שמנגנים "ושמחת בחגך", ישאל: היתכן, הרי אין זה שייך עכשיו!

לאחרי יו"ט ישנו אמנם הענין ד"אסרו חג", שבחג השבועות הרי זה מעיקר הדין, ובשאר ימים טובים הרי זה מנהג⁴, וכיון ש"מנהג ישראל תורה היא"⁵, הרי זה פורץ את כל הגדרים⁶, אבל אעפ"כ, אי אפשר לומר אז "ושמחת בחגך".

ולכן, נפלה ברעיוני המצאה — לנגן הניגון "ושמחת", אבל לא על אותם התיבות, אלא על תיבות אחרות.

ב. ובהקדמה:

בדרך כלל יש מעלה בניגון ללא תיבות לגבי ניגון עם תיבות⁷ — כי, בניגון עם תיבות, הניגון הוא מוגבל בתיבות שבו מנגנים את הניגון,

(1) שיחת שבת חוה"מ סוכות בתחלתה (לעיל ע' 102). וש"נ.

(2) פ' ראה טז, יד.

(3) שבת סג, א. וש"נ.

(4) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד סי"ט.

(5) סט"ו (תו"מ חנ"ח ריש ע' 173). וש"נ.

(6) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשל"ד

(7) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד

סי"ד (תו"מ ח"ע ע' 119). וש"נ.

(8) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב.

מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד.

ואילו ניגון ללא תיבות הוא ללא הגבלות. ולכן רואים בפועל שעיקר החביבות היא בניגון ללא תיבות, להיותו בלי גבול.

אך ישנו גם אופן שלוקחים ניגון פשוט, ללא תיבות, ומלבישים אותו בתיבות, שאז נשארת בו מעלת הפשיטות, בלי גבול, גם לאחרי שנתלבש בתיבות.

וענין זה תלוי באופן חיבור הניגון ע"י בעל הניגון: אם בעל הניגון חיברו בתור ניגון ללא תיבות, אזי גם לאחרי שמלבישים אותו בתיבות, יכולים לגלות בו את הענין הבלי גבול; משא"כ אם חיברו מלכתחילה בתור ניגון עם תיבות.

אמנם, גם בניגון שנתחבר לכתחילה עם תיבות, הנה כיון שניגון הוא קולמוס הלב⁸, יכול לבוא מישהו אחר ולפעול בו ענין של בלי גבול — בב' אופנים: (א) כשמנגן ניגון זה ללא תיבות, שע"ז מוציא אותו מהגבלות התיבות, (ב) כשמחליף את תיבות הניגון לתיבות אחרות, שגם אז מוציא את הניגון מהגבלתו בתיבות הקודמות, אלא שנוסף לזה הרי הוא חוזר וממשיכו בעולם, ע"ז שמלביש אותו בתיבות אחרות, והיינו, שאע"פ שגם לפני"ז ה'י' כבר ניגון עם תיבות, שהרי המנגן הראשון "פתח" כבר את המשכתו מלמעלה בעולם בתור ניגון עם תיבות, מ"מ, גדולה יותר פעולתו של המנגן השני, שנעשה בעה"ב על הניגון להוציאו מהגבלות התיבות, שתהי' בו המעלה של ניגון פשוט שלמעלה מהגבלות, ואז לחזור ולהמשיכו בעולם ע"ז שמלביש אותו בתיבות אחרות, כך, שיש בו שתי המעלות.

ג. ובנוגע לעניננו:

הניגון "ושמחת" נתחבר ע"י בעל הניגון בתור ניגון עם תיבות, כך שהוא ניגון מוגבל.

וזהו המכוון בשינוי התיבות של הניגון — להוציא את הניגון מהגבלות התיבות, שתהי' בו המעלה של ניגון פשוט בלתי מוגבל, ואז לחזור ולהמשיכו בעולם, ע"י הלבשתו בתיבות אחרות.

וענין זה מודגש יותר בכך שהתיבות החדשות הם "ופרצת" דוקא — שבתיבות עצמם מודגש ענין הפריצה והיציאה מכל ההגבלות, ובפרט כשמנגנים זאת בניגון של שמחה שפורצת גדר⁹, וכיחד עם זה, הנה ע"י ההתלבשות בתיבות ממשיכים זאת בעולם באופן של התיישבות (ע"ד

(8) ראה סה"ש תש"ב ע' 122. תש"ט ע' (9) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

שמצינו בנוגע לר"ה, שההמשכה היא מבחי' שלמעלה מכל המדידות וההגבלות, עד לפני הצמצום (כפי ששיער בעצמו כו')¹⁰, וביחד עם זה, באופן של התיישבות, "עם המלך במלאכתו ישבו שם"¹¹.

ד. ויה"ר אשר בעמדנו באסרו חג, שהוא הממוצע המחבר בין ימי החג עם שאר ימות השנה, שמזה מובן שהוא למעלה משניהם¹²,

— שהרי יש ממוצע שהוא למטה כו', כמו מתורגמן, שמעלתו היא בהעלם, אבל הממוצע דאסרו חג הוא באופן שמעלתו היא בגילוי, ובפרט כשחל בשבת, שכל הענינים שבו הם בגילוי, והרי גם יום השבת הוא ממוצע בין ימות החול שלפניו ושלאחריו, והוא למעלה משניהם —

יומשך על כל השנה כולה הענין של פריצת הגדרים, אצל כל אחד מישראל בנוגע לעצמו, ועי"ז גם בכללות העולם, שהרי בכחו של כל אחד מישראל להכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות¹³, ועאכו"כ כשמצטרפים כו"כ מבנ"י ביחד,

ועד לפריצת הגדרים ע"י הגאולה (החל מהגאולה הפרטית כו'), כאשר "יעלה הפורץ לפניהם"¹⁴.

* * *

ה. הסדר שנקבע ע"י גדולי ישראל ונתפשט בכל תפוצות ישראל הוא — שתחילה באה קריאת התורה, ואח"כ ברכת החודש¹⁵. ולכן יש לדבר לכל לראש אודות הקריאה בתורה — פרשת בראשית:

בנוגע לפרשת בראשית מצינו ענין מיוחד שאינו בשאר פרשיות התורה — שהשבת נקראת "שבת בראשית", ולא כבשאר הפרשיות שבדרך כלל נקראים שבת פרשת נח (ולא שבת נח), שבת פרשת לך לך וכו' (מלבד במקרים מיוחדים).

והביאור בזה — על יסוד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶ בנוגע לשבת

13 ראה קידושין מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

14 ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם.

15 חסר קצת (המו"ל).

16 ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון דאשתקד ס"ב (תו"מ ח"ע ס"ע 144). וש"נ.

10 ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמה [שנט], ד ואילך. ובכ"מ.

11 דברי הימים"ד, כג. וראה ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

12 ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ח ס"ג (תו"מ חנ"א ס"ע 141). שם חע"ב ע' 384. וש"נ.

בראשית: שכפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך כל השנה ("ווי מען שטעלט זיך אַוועק שבת בראשית אַזוי גייט עס אַ גאַנץ יאָר") — לא רק בנוגע לענינים הקשורים עם תורה, אלא גם כל שאר הענינים, שכולם תלויים באופן העמידה בשבת בראשית.

ו. ובהקדמה:

אע"פ שכבר היתה כתיבה וחתימה (וגמר חתימה) טובה על כל השנה כולה, וכבר נמשכו כל הענינים באופן של קליטה כו', הנה בבוא שבת בראשית, יכולים לפעול בכל ענינים אלו שיהיו באופן נעלה יותר. והיינו, שנוסף על השינוי שיכולים לפעול ע"י התפלה בכל יום, כמבואר בארוכה בקונטרס ומעין¹⁷ בענין הדין ומשפט שבכל יום (כיון שההשפעה מלמעלה אינה באופן של מהירות, כבענין השקדים, אלא באופן של התעכבות ושהי' כו'¹⁸), או ע"י התשובה, שעלי' אמרו¹⁹ "שאיך לך דבר שעומד בפני התשובה", כיון שעל ידה מתעלים לדרגא שלמעלה מהגבלות הזמן, ולכן יכולים לשנות את כל הענינים גם לאחרי שנקבעו כבר²⁰ — יש בזה ענין מיוחד מצד המעלה של שבת בראשית.

ז. והביאור בזה:

ענינו של יום השבת — ש"מיני' מתברכין כולהו יומין²¹, כל ימי השבוע שלאחריו, כולל גם יום השבת²² שמיני' מתברכין ימי השבוע שלאח"ז, וכן הלאה במשך כל השנה כולה.

ונמצא שכל ימות השנה הם בדוגמת שבוע אחד — שכולל מספר שלם של שבועה ימים, כנגד שבעת ימי ההיקף²³; אלא ששבוע זה חוזר ונשנה פעם אחר פעם במשך כל השנה²⁴.

ועפ"ז מובן גודל מעלת שבת בראשית — השבת הראשון של השנה (לאחרי סיום המועדים) — שכולל את כל ימי השנה כולה, ולכן, לפי אופן העמידה בו כך נמשך על כל השנה.

ח. וענין זה מודגש גם בקריאת התורה בפרשת בראשית — ככל הענינים שמרומזים גם בנגלה דתורה²⁵, ועד לפשטות הכתובים באופן המובן לבן חמש למקרא:

(21) זח"ב סג, ב. פח, א.

(22) ראה גם תו"מ חע"א ע' 298. וש"נ.

(23) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט.

(24) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(25) ראה גם לעיל ע' 20. וש"נ.

(17) סוף מ"ז ואילך.

(18) ראה לקו"ת קרח נה, ג ואילך.

(19) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(20) ראה גם לעיל ע' 123 הערה 48.

וש"נ.

בפרשת בראשית מדובר אודות בריאת כל העולם — "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"²⁶, "את השמים לרבות תולדותיהם, ואת הארץ לרבות תולדותיהם"²⁷.

וכיון שקורין זאת בתורה, ובהקדמת הברכה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ומסיימים "נותן התורה", לשון הוה"²⁸ — הרי מובן שאז חוזרת ונעשית בפועל התהוות השמים והארץ וכל צבאם. ובאותו אופן שבו נעשית התהוות הבריאה בשבת בראשית, כך הולך ונמשך במשך כל זמן קיום הבריאה — כמובן בפשטות, גם לבן חמש למקרא, אפילו לפני שלומד תורת הבעש"ט²⁹ על הפסוק³⁰ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", דכיון ש"חוקות שמים וארץ גו' שמת"³¹ באופן ש"לא ישבותו"³², הרי מובן שכך נשאר במשך כל זמן קיום הבריאה.

ט. ומזה מובן, שבכחו של יהודי לפעול — ע"י הקריאה בתורה — שינוי וחיידוש בכל הבריאה כולה, ע"ז שממשיך ממקום נעלה ביותר עד למטה מטה ביותר.

ועד שפועל שהבריאה כולה תהי' באופן שנאמר בסיום פרשת התהוות הבריאה: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"³³ — "מאד" דייקא, למעלה ממדידה והגבלה, ובאופן שממשיך זאת בצירוף "אדם" (מאד אותיות אדם³⁴) שהוא כללות העולם³⁵, היינו, שממשיך את הכלי גבול בכל פרטי הענינים דשמים וארץ וכל צבאם, הן בענינים רוחניים (שמים) והן בענינים גשמיים (ארץ).

ועד שזוכים לביאת המשיח, עליו נאמר³⁶ "ירום ונשא וגבה מאד", יבוא ויתגלה אלינו ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

י. לאחרי קריאת התורה בפרשת בראשית — מברכים את חודש מרחשון:

שמו של החודש — שמצינו שנקרא בשם "חשון" בלבד, אבל

(26) ריש פרשתנו.	(32) נח ה, כב.
(27) פרש"י שם, יד.	(33) פרשתנו שם, לא.
(28) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג,	(34) המשך וככה תרל"ז פ"כ (סה"מ
א. ובכ"מ.	תרל"ז ח"ב ע' תכו ואילך).
(29) תניא שעיהיחיה"א בתחלתו.	(35) ראה לקמן סט"ד.
(30) תהלים קיט, פט.	(36) ישעי' נב, יג.
(31) ירמ' לג, כה.	

בנוסף ברכת החודש אומרים: "מרחשון" — הוא ע"ש "כמר מדלי" 37, שפירושו טיפת מים, וענין זה קשור עם חודש חשון, שזהו זמן הגשמים, וכמובא להלכה בשו"ע 38 שאם לא ירדו גשמים בחודש חשון אזי צריך לעשות כמה פעולות כו'.

אך עפ"ז צריך להבין: כדי להדגיש את ענין הגשמים בשמו של החודש — הי' מתאים יותר שיקרא "גשם חשון", ולמה בחרו לקרותו "מר חשון", "מר" דוקא?

והביאור בזה — שגשם לבד לא מספיק, כיון שיש צורך שיהיו גשמי ברכה דוקא, וענין זה תלוי בירידתן באופן של טיפין טיפין, כמובן מדברי הגמרא במסכת ב"ב 39: "הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה, כדי שלא יהיו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, מטשטשות את הארץ וכו'". וענין זה שייך גם לפרשת בראשית — שבאה מיד לאחרי שמע"צ, שבו מתחילה הזכרת גשמים 40.

יא. וביאור ענינו של חודש מרחשון:

בחודש מרחשון מתחילה העבודה של כל השנה כולה — לאחרי חודש תשרי, חודש השביעי, המשובע והמשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה 41.

וכידוע בדברי רבותינו נשיאינו 42 שתודש תשרי הוא כמשל ה"יריד" שבו רוכשים "סחורה" עבור כל השנה כולה,

— וזהו גם א' הפירושים בענין ה"הקפות", שזהו כמשל רכישת ה"סחורה" בהקפה, היינו, שהקב"ה נותן את כל ההשפעות על כל השנה כולה באופן של הקפה 43 —

(רפ"ז) שתכלית השלימות דימות המשיח (ש"ש נעשה לפניך . . כמצות רצונך) תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות. (41) ראה ויק"ר פכ"ט, ח.

(42) ראה שיחת יום שמח"ת תרצ"ט סי"ב (סה"ש תרצ"ט ע' 313). ליל שמח"ת תש"ז סי"ו (סה"ש תש"ז ע' 74); תש"ט סי"ג (סה"ש תש"ט ע' 282). וש"נ.

(43) ראה שיחת שמח"ת תרצ"ה סי"ח (סה"ש תרצ"ה ס"ע 489 ואילך); תרח"ץ סי"ה (סה"ש תרח"ץ ע' 274). וש"נ.

(37) שם מ, טו. וראה פ"ח לשו"ע אה"ע סקכ"ו סוס"ז. וראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשל"ב ס"ז (ת"מ חס"ו ס"ע 159 ואילך). וש"נ.

(38) אר"ח רסתקע"ה. (39) טז, סע"א.

(40) בענין זה נזכר גם שבזמן הבית היתה הברכה (בנוגע גשמים) באופן שמיד נמשך הענין (לא רק ברוחניות, אלא) גם בגשמיות (עכ"פ בפרט אחד), משא"כ עתה אין זה נראה בגלוי, אבל אעפ"כ נעשים גם עתה כל הענינים כו', ועד — כדברי רבינו הזקן בתניא

ולאחרי שכל אחד חוזר מ"היריד" לביתו, צריך לפרוק את הסחורה ולהניחה ע"ג האצטבאות, כדי להשתמש בה וכו'; והזמן שבו מתחילים לפרוק את הסחורה הוא — חודש מרחשון.

ואע"פ שהענין ד"יעקב הלך לדרכו"⁴⁴ מתחיל כבר מיד במוצאי שמח"ת⁴⁵, הרי רואים בפועל שאין זה בדומה לענין ד"יעקב הלך לדרכו" כפי שהוא בחודש מרחשון⁴⁶:

כל זמן שנמצאים עדיין בחודש תשרי, גם לאחרי שמח"ת, נמשך וניכר עדיין הרושם והאווירה של הימים טובים, שבזה מתבטא יחודו של חודש תשרי מכל שאר חדשי השנה (אע"פ שבחודש תשרי גופא יש חילוקי דרגות — החל מ"יום הדין" שבהתחלת החודש ועד ל"זמן שמחנתו"),

וכפי שהדבר מתבטא בהלכה בפועל, שעד לסיומו של חודש תשרי אין אומרים תחנון ואין מתענים כו', דכיון שחודש תשרי "מרובה במועדות"⁴⁷, הרי זה פועל על כל ימי החודש שעומדים במעמד ומצב של יו"ט ("עס פילט זיך יו"ט'דיק");

ואילו עיקר הענין ד"יעקב הלך לדרכו" בפועל הוא בחודש מרחשון.

יב. אמנם, הזמן שבו מברכים חודש מרחשון הוא בחודש תשרי דוקא:

ובהקדמה — שבזמן הזה לא צריכים לקדש את החודש, כיון שהלל הנשיא סידר את ה"לוח" של קביעות החדשים עד ביאת משיח צדקנו, כך, שענין זה נעשה מלמעלה, ובמילא העבודה היא בנקל יותר. אך עדיין יש צורך לפעול בחודש מרחשון שההליכה לדרכו על כל השנה כולה תהי' כדבעי, ולכן מברכים את חודש מרחשון בסיומו (בשבת האחרונה) של חודש תשרי דוקא, שע"ז ממשיכים גם בחודש מרחשון את עניני חודש תשרי באופן שיוכלו להתקבל בעולם.

[וע"ד שכללות העבודה במשך כל השנה בכל יום ויום היא באופן שלפני היציאה לעולם לעבודה ד"הנהגה בהן מנהג דרך ארץ"⁴⁸, צ"ל לכל לראש העבודה עם עצמו — עבודת התפלה, ולאח"ז לימוד התורה

(47) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב.

(44) ויצא לב, ב.

(45) ראה שיחת ש"פ בראשית תרצ"ו ס"ג וש"נ.

(48) ברכות לה, ב.

(סה"ש תרצ"ו ע' 43). וש"נ.

(46) ראה בהנסמן בסה"ש שם.

"מבית הכנסת לבית המדרש"⁴⁹), ובכח זה תהי' העבודה בעולם באופן המתאים].

ועי"ז ממשיכים את כל הברכות בכל המצטרך בכני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, שלכל אחד מישראל יהי' כל טוב, ובאופן שאפילו אינו-יהודי יראה זאת בגלוי.

וכך יוצאים לעבודה ד"יעקב הלך לדרכו" במשך כל השנה, באופן ש"ויבוא יעקב שלם"⁵⁰, בשלום כפשוטו, ועד ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים .. ויקרא שם המקום ההוא מחנייים" (של חוצה לארץ ושל ארץ ישראל)⁵¹.

* * *

יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בראשית ברא.

* * *

יד. נהוג ללמוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, וכרגיל לאחורונה — להתעכב על ענינים הדורשים ביאור שלא נתבארו בפירוש רש"י:

בנוגע לבריאת שמים וארץ — אינו מובן: מדוע לא נאמר בכתוב "ויאמר אלקים יהי שמים .. יהי ארץ", כפי שנאמר בנוגע לכל הנבראים, "יהי אור", "יהי רקיע", וכן הלאה?

ולפלא, שלמרות שזוהי שאלה בפשוטו של מקרא שמתעוררת אצל בן חמש למקרא, לא מצינו שרש"י יבאר זאת בפירושו על התורה (אף שמבאר כמה ענינים באריכות גדולה).

ולהעיר, שהגמרא⁵² (שלימודה שייך לבן חמש עשרה) מבהירה שאלה זו, באמרה ש"בראשית נמי מאמר הוא" (ואע"ג דלא כתיב בי' ויאמר יהי שמים, כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברי ולא בידים, דכתיב⁵³ בדבר ה' שמים נעשו). אבל רש"י לא מזכיר זאת, ואדרבה: רש"י כותב⁵⁴ "ואם באת לפרשו כפשוטו, כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה וכו'", ומזה משמע ששולל הפירוש ש"בראשית" הוא המאמר שבו ברא את השמים ואת הארץ.

לכאורה הי' אפשר לתרץ, שלשון אמירה שייך רק כשיש מי שאליו נאמר המאמר, וכיון שלפני שנבראו שמים וארץ לא היתה מציאות כלל, לא שייך הלשון "ויאמר אלקים יהי שמים .. יהי ארץ".

(49) ר"ה לב, א (ובפרש"י).

(50) תהלים לג, ו.

(51) ריש פרשתנו (ד"ה בראשית ברא).

(49) שם בסופה. וש"נ.

(50) וישלח לג, יח.

(51) ס"פ ויצא (ובפרש"י).

אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי רש"י מפרש⁵⁵ ש"שמים היינו" אש ומים שערכן זה בזה ועשה מהם שמים, ונמצא, שלפני בריאת השמים היתה כבר המציאות של אש ומים, וא"כ, שייך שפיר הלשון "ויאמר אלקים (לאש ומים) יהי שמים".

ועפ"ז נשאלת השאלה גם בנוגע לאש ומים: מדוע לא נתפרש בכתוב אודות בריאת האש והמים? וגם אם לא שייך לפרש זאת בלשון אמירה, כיון שאין עדיין מציאות אחרת (כנ"ל), הי' הכתוב צריך לומר זאת באיזה אופן שיהי'.

טו. גם צריך להבין בנוגע למ"ש⁵⁶ "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור": מדוע נאמר "ויהי אור", ולא כמו שנאמר בשאר הנבראים "ויהי כן"? וממה נפשך: אם הכתוב צריך לפרש מה נברא ע"י המאמר — צריך לפרש בכל הנבראים; ואם בכל הנבראים מספיק לומר "ויהי כן" — מדוע בבריאת האור צריך לפרש "ויהי אור"?

ולהעיר, שבזרה⁵⁷ איתא "יהי אור, דא חסד, ויהי אור דא גבורה", והיינו, שהטעם שלא נאמר "ויהי כן" הוא בגלל שבפועל לא נברא אותו אור שעליו נאמר "יהי אור", אלא אור שנמשך לאחרי הצמצום, שהו"ע הגבורה [וזהו "ויהי אור", כמארז⁵⁸ "כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער", שזהו "מכח הצמצום שהוא נראה כמו צער לעולם"⁵⁹], או שענין הגבורה הוא שהקב"ה גנז את האור לעתיד לבוא או לצדיקים כו⁶⁰.

אבל, פירוש זה הוא ע"ד הקבלה, ואינו שייך לפירוש רש"י בפשוטו של מקרא, ואדרבה: רש"י שולל זאת — כיון שמפרש מ"ש⁶¹ "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל", ש"הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא", היינו, שענין זה נלמד ממ"ש "ויבדל גו'", ולא ממ"ש "ויהי אור" במקום "ויהי כן", ומזה מובן שהאור שנברא ("ויהי אור") הוא האור שעליו נאמר "יהי אור" (דלא כדברי הזהר), ורק לאח"ז ראה הקב"ה "שאינו כדאי להשתמש בו כו' והבדילו כו'".

וכמדובר כמ"פ שכל הענינים השייכים לפשוטו של מקרא צריכים להיות מוכרחים ומוכנים בפשטות הכתובים, ואם רש"י אינו מבהיר זאת

58) מגילה יו"ד, ב.

59) אר"ת להה"מ פרשתנו סו"ב.

60) ראה לקו"ש חכ"ה בתחלתו. וש"נ.

61) בראשית שם, ד.

55) שם, ח.

56) שם, ג.

57) ראה זח"ב קסז, א. תקו"ז ת"ל (עד).

א). וראה גם תר"מ — סה"מ באתי לגני ח"א

ע' פט. ע' צה. וש"נ.

על אתר (שהרי אינו יכול לסמוך על מה שיתבאר לאח"ז, כיון שהבן חמש למקרא לא למד זאת עדיין), עכצ"ל, שבפשוטו של מקרא אין מקום לשאלה וקושיא, כיון שהבן חמש למקרא מבין זאת מעצמו, וכפי שיתבאר לקמן.

טז. בהערות אאמו"ר על הזהר⁶² מתעכב על מאמר הזהר בפרשת השבוע⁶³: "כד בעא קב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עלאין ותתאין", ומבאר, שזהו "מפני שאדם אינו פרט א' כמו שארי הנבראים, אלא הוא כולל כל הנבראים והנמצאים בתוכו, כי נברא מכולם, וכל א' הן מהעליונים והן מהתחתונים נתן בו חלקו (שלכן כתיב⁶⁴ נעשה לשון רבים, וכן בצלמנו כדמותנו לשון רבים), כי נשמתו היא מלמעלה שכוללת כל העליונים, וגופו מלמטה שכולל כל התחתונים (והיינו בצלמנו דהעליונים כדמותנו דהתחתונים), לכן אזדעזעו כל עלאין ותתאין".

[וענין זה הוא בהמשך להמדובר במשך כל החודש⁶⁵ אודות מעלת בני"י שהם מושרשים בעצמותו ית', ולכן פועלים בכל הבריאה כו].

וכמדובר כמ"פ שמצד קוצר הנייר וצמצום הדיו כתב אאמו"ר רק המוכרח ביותר, ובנוגע לשאר הענינים סמך שיבינו לבד, וכפי שיתבאר לקמן.

[ואח"כ אמר: ע"פ המנהג שבשבת בראשית מוכרים את המצוות⁶⁶ — יעשו זאת עתה, וברוב פאר והדר (והורה להגבאי שמוכר המצוות לחבוש "שטריימל", כבכל שנה)].

* * *

יז. הביאור בנוגע לפירוש רש"י:

בנוגע לבריאת השמים — לכאורה אפשר לומר ע"פ מ"ש רש"י⁶⁷ ש"שמים" היינו "אש ומים שערכן זה בזה ועשה מהם שמים", שמזה מובן ש"שמים" לא נבראו במאמר, אלא ע"י עירוב אש ומים, ולכן לא נאמר בכתוב "ויאמר אלקים יהי שמים".

אבל, נוסף לכך שעדיין נשארת השאלה בנוגע לבריאת הארץ, וגם

8 ; ע' 18 ; ע' 91). וראה גם שיחת ליל

שמח"ת ס"ח (לעיל ס"ע 122). וש"נ.

66 ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח

וער"ח מ"ח דאשתקד סכ"ד (תו"מ ח"ע ע' 167). וש"נ.

62 לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' ח.

63 ח"א לד, ב.

64 פרשתנו שם, כו.

65 ד"ה שיר המעלות דיום ב' דר"ה

ספ"ו; ד"ה שובה דשבת שובה פ"ה; ד"ה בסוכות תשבו דליל ב' דחה"ס פ"ז (לעיל ע'

בנוגע לבריאת השמים תישאר השאלה למה לא נתפרש בכתוב אודות בריאת האש והמים — אי אפשר לומר שבריאת השמים לא היתה ע"י מאמר, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב⁵³ "בדבר ה' שמים נעשו".

ויש להוסיף, שהשאלה הנ"ל היא גם בנוגע לכמה נבראים בעולם שלא נזכרו בעשרה המאמרות שבתורה — מדוע לא נתפרש בכתוב אודות בריאתם?

ולדוגמא: בנוגע לעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות⁶⁷ (כפי שילמד הבן חמש למקרא כשיגדל להיות בן עשר שנים למשנה) — מדוע לא נתפרש בתורה אודות בריאת "צבת" וכיו"ב?

יח. ויובן ע"פ פירוש רש"י בהמשך הענין — שהרי כל זמן שאוחזים עדיין באמצע הענין, ממתין הבן חמש למקרא לראות אם שאלתו תובהר בהמשך פירוש רש"י בענין זה⁶⁸:

על הפסוק⁶⁹ "יהי מאורות וגו'", מפרש רש"י: "מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע. וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו. הוא שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה".

ומזה מובן, שכל פרטי המאמרות שנאמרו במשך ששת ימי בראשית — לאחרי ש"כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון" — הם (לא בנוגע לעצם בריאתם, שהרי כבר נבראו, אלא) רק בנוגע לשינוי שנעשה בנבראים אלו, כמו בנוגע למאורות — "צוה עליהם להתלות ברקיע" — שזהו שינוי מכמו שנבראו ביום ראשון. ועד"ז בנוגע לארץ — השינוי ד"תדשא הארץ דשא גו"⁷⁰, "תוצא הארץ נפש חי" גו"⁷¹, ועד לבריאת האדם — "עפר מן האדמה"⁷²; ואילו בנוגע לנבראים שבהם לא הי' שינוי מכמו שנבראו ביום ראשון, אין צורך במאמר מיוחד.

ט. ובנוגע למ"ש "ויהי אור", ולא "ויהי כן" (כמו בשאר הנבראים) — הרי זה מובן בפשטות:

גם בשאר המאמרות הי' הכתוב צריך לפרט מה נברא ע"י כל מאמר (ולא רק "ויהי כן"). אלא שבשאר המאמרות, כיון שבכל מאמר נבראו כמה דברים, הי' הכתוב צריך להאריך ולפרט כל הדברים שנבראו במאמר

(67) אבות פ"ה מ"ו. (70) שם, יא.
 (68) ראה גם תו"מ חס"ח ע' 198. וש"נ. (71) שם, כד.
 (69) פרשתנו שם, יד. (72) שם ב, ז.

זה, ולכן קיצר הכתוב וכתב "ויהי כן"; ורק בבריאת האור, כיון שיש ענין אחד בלבד, לכן נאמר "ויהי אור"⁷³.

וכאן רואים החילוק בין דרך הפשט לדרך הסוד:

ע"פ דרך הסוד, נשאלת השאלה מדוע בבריאת האור נאמר "ויהי אור", ולא "ויהי כן"; ואילו ע"ד הפשט השאלה היא להיפך: מדוע בשאר הנבראים נאמר "ויהי כן", ולא נתפרט הדבר שנברא (כמו באור — "ויהי אור").

וטעם החילוק — כי, ע"ד הסוד, מוטב יותר לומר "ויהי כן", שמורה שהבריאה בפועל היתה בדיוק כפי שרצה הקב"ה, ואילו כשנאמר "ויהי אור", הרי זה מורה על ענין בלתי־רצוי — שאין זה אותו האור כמו שנאמר "יהי אור", שלכן אי אפשר לומר "ויהי כן"; משא"כ ע"ד הפשט, מוטב לפרט כל דבר, ולכן יש צורך לבאר מדוע נאמר "ויהי כן", ולא נתפרטו הדברים שנבראו בפועל (כמו באור — "ויהי אור").

כ. ויש להוסיף ולבאר ה"יינה של תורה" — בנוגע לבריאת שמים וארץ שלא נאמר בכתוב "ויאמר":

שאלה זו מצינו גם בתורת המגיד⁷⁴: "בראשית נמי מאמר הוא, וקשה, לכתוב ויאמר. ושמעתי פירוש על זה, כי הנה ידוע בספרי המקובלים כי ראשית הכל נאצלו האותיות, ואח"כ באותיות ברא הקב"ה כל העולמות. וזה סוד בראשית ברא אלקים א"ת, פ"י האותיות מא' עד ת'. נמצא כי הבריאה ראשונה דהיינו האותיות בודאי נאצלו במחשבה לבד בלא אמירה, כי אמירה הוא באותיות .. ועדיין לא האציל את האותיות, על כן האציל את האותיות במחשבה לבד בלא אמירה, לכך אי אפשר לכתוב אמירה, כי לא היתה ע"י מאמר כו'".

ועפ"ז מובן גם בנוגע למ"ש "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ללא תיבת "ויאמר" — שבריאת "כל תולדות שמים וארץ .. ביום ראשון" (לפני עשרה המאורות שעל ידם נעשה שינוי מכמו שנבראו ביום ראשון, כנ"ל סי"ח) היתה מבחי' שלמעלה מאמירה ודיבור. וענין זה מרומז גם בפירוש רש"י על הפסוק "יום אחד"⁷⁵: "לפי סדר לשון הפרשה הי' לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני שלישי רביעי, למה כתב אחד, לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו" —

73) שם, ה.

74) ראה דעת זקנים מבעה"ת כאן.

75) פרשתנו ס"ג.

שעפ"ז מוכן גם מדוע לא כתוב "ויאמר", כי, ענין של אמירה (דיבור) שייך רק כשיש זולת, אבל כש"הי' הקב"ה יחיד בעולמו", ללא מציאות של זולת, לא שייך ענין של אמירה⁷⁶.

כא. וביאור הענין:

ענין הדיבור, שהוא גילוי אל הזולת, שייך לבחי' הגילויים, שזהו גילוי שבא לאחרי העלם הצמצום כו'; ואילו בריאת שמים וארץ מבחי' שלמעלה מדיבור, היא מבחי' העצמות.

וזהו כללות החילוק שבין עולמות העליונים לעוה"ז התחתון — כמבואר בדרושי חסידות⁷⁷ בענין "אין ערוך לך כו' בעולם הזה"⁷⁸, שאמיתית הענין ד"אין ערוך לך" נרגש דוקא בעוה"ז הגשמי, שנברא מאין ליש בכח העצמות⁷⁹, ואילו בעולמות העליונים, שהם מבחי' הגילויים, נרגש רק הענין ד"אין זולתך" או "אפס בלתך"⁷⁸.

וההוראה מזה בעבודת האדם:

כשיהודי מתבונן בבריאת העולם ורואה מעמד ומצב של העלם והסתור כו', ושואל, איך יוכל להגיע בעבודתו לדרגא נעלית יותר מאשר יראת העונש, יראת חטא וכו' — הנה על זה אומרים לו, שדוקא למטה בעוה"ז יכולים להגיע להרגש הענין ד"אין ערוך לך" כפי שהוא לאמיתתו.

ומה שטוען שנמצא בחושך כו' — הנה אדרבה: מצד שרש הענין, הרי החושך הוא למעלה מאור, שלכן קדם החושך לאור⁸⁰ (ועד שגם לאחרי בריאת האור ביום ראשון, הנה מיד נגזו האור), וקדם לכל דבר, כפי שמפרש רש"י פשטות הכתובים: "בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחושך", שזה מורה על גודל מעלת החושך, והיינו, שזוהי בחי' שלמעלה מגילויים כו'.

כב. בנוגע למ"ש בהערות אאמו"ר על הזהר ש"מה שאודעזעו (כל עלאין ותתאין כד בעא קוב"ה למברי אדם) הוא פן יחטא ויפגום בכולם כו'":

מ"ש "פן יחטא ויפגום כו'" — אין הכוונה לחטא ופגם כפשוטו,

(79) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש

(77) ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך ע"ב).

(80) ראה סה"מ תרס"ט ע' קצה. ועוד.

(76) אינו ברור וחסר קצת (המו"ל).

(77) ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך ע"ב).

(78) רצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך). ובכ"מ.

(78) נוסח תפלת שחרית דשבת.

אלא גם ל"חטא" מלשון חסרון, כמו "אני ובני שלמה חטאים"⁸¹, שפירושו "חסרים"⁸², והיינו, שמא לא תהי' עבודתו בתכלית השלימות.

וענין זה הוא לפי שעבודת האדם נוגעת לכל הבריאה, כיון שזוהי כוונת ותכלית הבריאה, כמ"ש⁸³ "אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי", היינו, שבריאת הארץ היא בשביל האדם, ובריאת האדם היא בשביל קיום תרי"ג המצוות — "בראתי" בגימטריא תרי"ג⁸⁴, ולכן, כשיש חסרון בשלימות עבודת האדם, הרי זה נוגע לכל הבריאה, ולכן "אזדעזעו כל עלאין ותתאיין".

ולאידיך גיסא, ע"י שלימות עבודתו ה"ה פועל שהבריאה כולה תהי' באופן ד"טוב מאד"⁸⁵, שבוה נכלל גם הפיכת הענינים הבלתי-רצויים כו' (זדונות לזכיות)⁸⁵, ועד שעיי"ז זוכים לביאת המשיח, עליו נאמר⁸⁶ "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", "מאד" דייקא, כיון שיגלה את ה"מאד" שבעולם⁸⁶, ובאופן ש"נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁸⁷.

[לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ושמחת" על התיבות "ופרצת גו""].

(84) ראה מק"מ לזח"א רה, ב. "היום יום"

כב חשון. ובכ"מ.

(85) ראה ב"ר פ"ט, זי"ד.

(86) ראה לעיל ס"ט.

(87) ישעי' מ, ה.

(81) מלכים א, כא ובפרש"י.

(82) ראה פרש"י ויצא לא, לט. לקו"ת

מטות פב, א. ובכ"מ.

(83) ישעי' מה, יב.